

Van duister naar licht

In het opstandingsverhaal van Markus worden de blinde ogen maar heel moeizaam geopend, en bloeit de steppe bepaald nog niet. Het oudste van de vier evangeliën getuigt op Pasen niet van vreugde, eerder van twijfel en angst. Dat is niet zo verwonderlijk. Het hele evangelie door zijn de leerlingen weliswaar gefascineerd door de persoon van Jezus, maar begrijpen doen ze hem niet. Op het einde verraden en verloochenen ze hem zelfs. Bij zijn veroordeling zijn ze allemaal gevlucht. Op Johannes, de hartsvriend na, zien we niemand bij het kruis. Niet erg fraai dus. Zouden ze drie dagen later dan wel kunnen zien en geloven?

Van het Joodse paasverhaal, de Uittocht uit Egypte, de doortocht door de zee, gaat meer overtuigingskracht uit dan van dit stukje Markusevangelie. Weliswaar hoor ik ook in het Uittochtsverhaal zaken die mij als hedendaags lezer shockeren. God wordt er wel erg strijdlustig en zelfs gewelddadig afgeschilderd, en die arme Egyptische soldaten die voor een wrede en domme farao sterven zitten me ook niet lekker. Maar hoe dan ook, het is een verhaal van bevrijding van een heel volk, iets dat uiteindelijk wel vreugdevol stemt, zeker ook omdat het Uittochtsverhaal door een traditie van veel meer dan tweeduizend jaren geheiligd is, en terecht nog altijd inspireert.

Dat zien we ook aan ons ietwat verrassende programmaboekje van deze avond, waar Mozes, links in de onderhoek, nog altijd het water splijt, nu niet voor een volk van slaven, maar van consumenten. Dat plaatje behoeft enige uitleg. Het is gemaakt door voorvechters van de duurzaamheid, het thema waar wij deze veertigdagentijd aan gewijd hebben. De wetenschap heeft ontdekt dat, wanneer je water - H₂O - splitst in waterstof en zuurstof, in het waterstof deel een massa ongebruikte energie kan worden opgeslagen. Die energie wordt op ons plaatje gebruikt door al die wagens van het modern Mozes transport die nu op wonderbare wijze door gesplitst water rijden. Die bestuurders van de auto's hier trekken weg uit onze onnadenkende consumptie maatschappij naar een samenleving waarin de rijkdommen van de aarde op verantwoorde manier gebruikt worden. Een eigentijds paasfeest van de duurzaamheid dus, en een grappig uitroepteken achter onze veertigdagentijd.

Pascha, Pasen, dat is passage, overgang : het leven wint het opnieuw van de dood, zoals in het oude verhaal van de Joodse Bijbel, zoals in het oude verhaal van Jezus' verrijzenis. Verhalen waarbij, zoals een collega dat noemt, onze menselijke verbeelding wel op een hoog voltage moet werken. Maar ik denk dat wij allemaal, zoals we hier zitten, van die beeldverhalen in ons meedragen, van dagen, momenten, waarop we uittocht, overgang, opstanding beleefden, waarop ons ongeloof plotseling in geloof veranderde, onze wanhoop in hoop, een leven van treurnis plotseling een leven in liefde kon worden. Ons aller bestaan wordt geschraagd, dragelijk gemaakt door die openbaringsmomenten, die epifanieën. Ze kunnen het hele jaar door plaats vinden, maar op Pasen worden ze door ons als gemeenschap gevierd. Op Pasen zingt de liturgie dat dood en leven steeds weer een wonderbaarlijke strijd strijden en dat het leven het ook steeds weer wint.

Ik ben oud genoeg om de bevrijding van Nederland in mei 1945 bewust meegemaakt te hebben, en dat verhaal van doortocht van donker naar licht is mijn eerste en heel ingrijpende Paas- en uittochtverhaal geweest. Ik herinner me de avond van de vierde mei. Mijn Moeder stond de was te strijken en we luisterden samen naar de radio. Daar klonk toch nog onverwacht het lang verhoopte nieuws. De volgende ochtend, 5 mei, zouden de Duitsers de acte van overgave tekenen en zou de oorlog voorbij zijn. We hebben gelachen en gehuild, zijn naar Vader en de anderen in huis gerend, en toen de straat op, naar de burens, want we wilden onze vreugde delen, vieren, er iets mee doen. Er was in hujs weinig feestelijks over aan voedsel en kleding na die lange oorlog, maar die nacht hebben een aantal vrouwen in de buurt besloten dat ze de volgende ochtend de trouwpakken van hun mannen zouden aantrekken. Met die originele kleding zouden ze de militaire uniformen waaraan we deze oorlogsjaren gewend waren geraakt overtroeven. En zo geschiedde. Ik heb op die ochtend van de 5e mei mijn door de oorlog broodmager geworden moeder gekleed, in pak en hoge hoed van vader, samen met een aantal vrouwen uit de buurt dansend en zingend door de straat zien trekken, de vrede tegemoet. De steppen gingen weer bloeien. Een beeld om nooit te vergeten. Het was uittocht, bevrijding.

Pasen gebeurt waar mensen weer geloof vinden, levende hoop, waar een wereld van liefdeloosheid toch weer een leefbare wereld wordt, waar wij - zoals we deze veertigdagentijd hebben gezongen - deze aarde die ons draagt en voedt als een moeder, weer met respect tegemoet treden. Pasen is licht dat doorbreekt, bewustwording dat het echt anders moet, anders kan : ontmoetingen, ontdekkingen die beslissend zijn voor de rest van ons bestaan. Bij een geboorte of aan een sterfbed, in ons werk, in de wetenschap, in de natuur, en altijd in de liefde, zonder welke al het andere weinig zin en weinig smaak heeft, de liefde die ons helpt verder te leven. 'Waar liefde is daar is God'. Dat is het. Dat is hij. Zijn boodschap. Onze boodschap. Pasen. Geweldig.

Zoiets moet aan Markus en aan alle eerste christenen overkomen zijn. Over dat eerste Paasgebeuren, ons Paasverhaal, is bij mij als ongelovige gelovige ooit meer licht doorgebroken toen ik het commentaar daarover las van de Japanse schrijver Endo. Deze Endo behoort tot een boeddhistische familie die tot het Christendom bekeerd is. Hij heeft een *'Leven van Jesus'* geschreven en daarin laat hij zien dat de grote schaduw die over de evangelieverhalen hangt niet Golgotha en de naderende dood van Jesus is, maar het onbegrip, het ongeloof : de vier evangelisten houden bijna als om strijd niet op, iedere bladzijde weer, te vertellen hoe Jezus' leerlingen een stelletje teleurstellende mannen zijn die weinig begrijpen en nog minder geloven, en van wie de leider, Petrus, hem uiteindelijk zelfs verloochent. Wanneer Jezus' in de hof van Olijven in doodsangst verkeert liggen ze allemaal te slapen, en wanneer hij gevangen genomen wordt slaan ze op de vlucht. Soms vraag je af of de evangelist aan Jezus op het kruis ooit die vreselijke woorden 'God, mijn God, waarom heb je mij verlaten?' in de mond zou hebben gegeven, als hij niet eerst door al zijn vrienden verlaten was.... Pas na zijn dood zijn die vrienden hun liefdeloos gedrag, langzaam of plotseling, gaan inzien, en ook welke gouden kans ze voorbij hadden laten gaan. Pas toen hebben ze begrepen. Dit was het. Hij was het ! Zijn onwankelbaar geloof in een Vader, en in een leven van aandacht en liefde. Toen ook hebben ze zich hun eigen ongeloof, lafheid, trouweloosheid pas helemaal gerealiseerd. Hoe het destijds allemaal gegaan is zullen we nooit weten, maar toen zijn hun blinde ogen geopend. Plotseling of langzaam, we weten het niet. De evangeliën zijn pas tientallen jaren na Jezus' dood geschreven. Maar ze zijn hem gaan verkondigen, tegelijk met hun eigen ongeloof en trouweloosheid van de jaren voor zijn sterven. Daarvan waren ze nu eindelijk losgekomen. De Geest die hij had uitgedragen, ten einde toe, was ook in hen, zijn leerlingen, gevaren. Hij was opgestaan in hen. 'Hij is verrezen', klonk het toen. Rond die ommekeer in de leerlingen zijn de verrijzenisverhalen geschreven, en zelfs daarin laten ze soms nog het oude ongeloof doorklinken. Hij is uit zijn graf opgestaan. Geen van hen heeft dit beeld toen letterlijk verstaan, zoals wij in onze westerse, ontmythologiseerde samenleving dat later wel zijn gaan doen. Het was hun dichterlijke wijze om te getuigen dat Gods geest die Jezus bezield had nu ook in hen tot leven was gekomen, dat zij zijn verkondiging van aandacht en liefde gingen voortzetten. Nu is het hun beurt om in zijn Geest verder te gaan, hem achterna. In de evangeliën vallen Pasen en Pinksteren op dezelfde dag. 'De dag die de levende gemaakt heeft', heet die dag. Het is van oudsher de grote dag van het Christendom, van ons geloof, onze manier om de levende God te vieren, te danken. In andere godsdiensten gebeurt het anders, dit God danken en eren, maar wij doen het zo : met dit paasgeloof in leven en liefde. De grote, uitgelaten vreugde is voor morgenochtend, Paasochtend, de ochtend van opstanding, nieuw leven. Vannacht, hier en nu, beginnen we daarmee, nog maar half gelovend, smekend, zingend, biddend.

In het oude ritueel van de grote litanie wordt ons de mogelijkheid geschonken die overgang uit te beelden, opnieuw mee te maken, te vieren. We zingen ons naar het licht toe, de vreugde daarvan is aan het doorbreken. Ook in de muziek. We zetten heel laag in, en gaan steeds hoger, tot we de hoge noten bijna niet meer zingen kunnen. En toch zingen we dapper door... En ondertussen dragen we de nieuwe Paaskaars naar binnen, lichtend symbool van het leven dat we met Pasen, en daarna het hele jaar hier vieren. Wees hier aanwezig, licht in ons midden. Wees onze kracht, dat wij herleven. Maak ons vrij ! Wat moet ik op aarde als Gij niet bestaat ? Door U bestaan wij. Zend Uw geest, en wij worden herschapen. Zoudt Gij ooit ons vertrouwen beschamen?

Vroeger werd er een litanie van alle heiligen gezongen, werden grote voorbeelden aangeroepen die ons zijn voorgegaan in de Geest van de opgestane. Wij zouden vanavond onder het zingen ook kunnen denken aan mensen die ons heilig zijn, aan onze geliefde doden, met name, wier geest in ons doorleeft, en oproept te leven, door te leven, aan de dood voorbij, goed te leven, helemaal te leven, in liefde. Zo zingen we ons naar de dienst van de tafel, naar het paasmaal: 'Dat wij worden verzadigd'. Het Paasritueel bij uitstek. Niet om brood en wijn in wat dan ook te veranderen, maar om ons ongelovige gelovigen te veranderen in andere mensen, in een mystiek lichaam waarin de geest van Jezus van Nazareth levend blijft, een gemeente die gelooft in aandachtige liefde, die zich inzet voor duurzame vrede op aarde.

Laten we het als gemeente weer proberen : dit visioen waar te maken, te vieren, ons samen Pasen in te zingen.

[het koor gaat zo dadelijk naar achteren om het licht in processie de kerk in te brengen. Ieder van u, van jullie, die het fijn vindt daaraan mee te doen, kan ook naar achteren gaan, en meelopen, hoe meer zielen, hoe meer vreugd. Maar je kunt natuurlijk ook gewoon blijven zitten waar je zit en vandaar af meezingen, Pasen in]

Henk Hillenaar.

gelezen: Opstandingsverhaal van Markus